

Список використаних джерел

1. Наказ Міністерства внутрішніх справ України 06 лютого 2019 року № 88 «Про затвердження Порядку організації системи психологічного забезпечення поліцейських, працівників Національної поліції України та курсантів (слухачів) закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських».

2. Дуб, В. (2019). Особливості саногенного мислення студентів. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Психологія», 45, 76–88.*

УДК 355.1-057.36:159.9

Грубі Тетяна Вікторівна,

доцент кафедри психології, педагогіки та соціально-економічних дисциплін,

Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

кандидат соціологічних наук, доцент

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8844-5842>;

Ставицький Олексій Ігорович,

курсант432 НГ спеціальності Психологія

Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИКІВ В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Зміни та виклики у сучасному суспільстві вимагають більш активної реалізації психологічних знань та навичок у системі професійної підготовки та взагалі життєдіяльності. Особливого значення, при цьому набувають комунікаційні компетенції особистості, що дозволяють їй налагоджувати більш ефективно контакти з іншими людьми, реалізуючи власні потреби та інтереси.

Однією із складових підготовки майбутніх військовослужбовців та їх професійного становлення є формування комунікаційних компетенцій та навичок ефективного спілкування і взаємодії. Адже базисом комунікативної компетенції особистості є знання та сенсорний досвід, що допомагають їй в ситуаціях професійного спілкування, для розуміння мотивів, намірів, поведінкових стратегій підлеглих. Комунікативна компетенція особистості майбутнього

військовослужбовця є досить важливим компонентом широкої та складної проблеми – формування його професійно значущих якостей. Вона активно досліджується вітчизняними та зарубіжними фахівцями. Так, питання комунікативної компетентності загалом і спілкування зокрема, аналізуються у працях К. Абульханової-Славської, О. Бодальова, Л. Буєвої, М. Кагана, С. Максименка, О. Леонтьєва, Б. Ломова, Б. Паригіна та інших.

У дослідженнях Г. Балла, В. Галузяка, А. Добровича, М. Заброцького, В. Кан-Каліка, Я. Коломінського, О. Киричука, С. Мусатова, В. Семиченко, Л. Орбан-Лембрик, Т. Титаренко, Ю. Швалба, Т. Яценко розкриваються різні сторони професійного спілкування. Науковцями О. Вербицьким, М. Зажирко, С. Петрушиним досліджуються психолого-педагогічні умови та засоби розвитку комунікативного потенціалу особистості. Окремі сторони процесу розвитку комунікативної компетентності особистості аналізуються в роботах Л. Терлецької, М. Шевченко, Т. Федотюк, Л. Уманець та інших.

Спілкування є базовим процесом соціальних взаємозв'язків та взаємодії, у межах якого проявляються особистісні риси та якості її учасників та реалізуються їх потреби та інтереси. При цьому, основними компонентами потреби у спілкуванні виступають інформаційний, емоційний та діяльнісний [2, с. 205].

Аналізуючи специфіку спілкування військовослужбовців, доцільно виділити низку завдань щодо формування культури взаємин у військовому середовищі. Серед них: створення у підрозділах умов для більш повного за змістом і різноманітного за формою спілкування особового складу, базованого на принципах гуманізму; формування духовно-моральної культури особового складу; оцінка та вибір найбільш ефективних способів, засобів та форм впливу на особовий склад, з метою вдосконалення взаємовідносин; систематичний моніторинг моральних якостей та індивідуально-психологічних особливостей військовослужбовця, що допоможе діагностувати рівень його конфліктності та визначити рівень його готовності до співпраці та командної роботи.

Аналіз наукової літератури з означеної проблематики, дозволяє вести мову про специфічні риси та характер спілкування військовослужбовців. Досить часто їх професійна діяльність відбувається в особливо складних умовах (ситуації оперативного реагування, екстремальні ситуації, спілкування в умовах агресивного комунікативного середовища тощо). При цьому, особливості праці військовослужбовців визначаються не лише реальними умовами, а й

системою регламентації, де важливе місце посідають професійні принципи та норми. Вони базуються на загальнолюдських гуманістичних цінностях, нормативних державних вимогах, цілях і завданнях військової служби, особистісних потребах та інтересах конкретного військовослужбовця. Окрім того, професійна діяльність військового фахівця передбачає тісну міжособистісну взаємодію у різноманітних військових колективах [4, с. 301].

На характер міжособистісних взаємовідносин у військовому колективі впливають його специфічні особливості. По-перше, діяльність військових колективів має велику суспільну значущість. По-друге, ця діяльність є чітко регламентованою, вимагає від військовослужбовців чіткості, точності, узгодженості (під час виконання наказів, розпоряджень тощо). По-третє, стосунки між військовослужбовцями діляться на чітко обумовлені – службові, або офіційні (регламентуються статутами Збройних Сил України), і неслужбові, або неофіційні, емоційні (виникають між військовослужбовцями самі по собі, на основі симпатій, спільних інтересів) [4, с. 303].

Усе це детермінує певні труднощі у процесі взаємодії та комунікації. Узагальнено серед причин появи бар'єрів та труднощів спілкування у військовому середовищі можемо виокремити наступні: невміння налагодити контакти; нерозуміння внутрішньої психологічної позиції співрозмовника; невміння формувати взаємини і перебудовувати їх, залежно від завдань взаємодії; проблеми у мовному спілкуванні та передачі власного емоційного ставлення до інформації; труднощі в управлінні власним психічним станом у спілкуванні. Специфіка військової діяльності детермінує також і особливу структуру міжособистісних взаємин у військових колективах. У них розрізняють відносини субординації, координації та співробітництва.

В системі професійної підготовки військовослужбовців існують різні технології формування навичок спілкування та комунікації. Найчастіше використовується особистісний підхід, у контексті якого, спілкування розглядається як єдність двох взаємопов'язаних рівнів: зовнішнього інструментального та внутрішнього-мотиваційно-ціннісного.

Із цих позицій культуру професійного спілкування військовослужбовців розглядають як детермінований професійно-ціннісними орієнтаціями комплекс соціально перцептивних, комунікативних та інтерактивних способів і прийомів професійного спілкування [3, с. 167]. Виходячи з цього, під час формування

культури професійного спілкування значна увага має приділятися не лише розвитку способів та прийомів професійного спілкування, але й корекції ціннісних орієнтацій та комунікативних установок. Ефективним засобом формування навичок спілкування та комунікації можуть бути тренінгові технології. Вони базуються на методиці участі (partisипаторний підхід), що означає активну участь та взаємодію, які забезпечують обмін досвідом, формують навички групової взаємодії, врегулювання конфліктних ситуацій [1, с. 19].

Групові процеси, що відбуваються в процесі тренінгу, охоплюють три основні аспекти особистості: когнітивний, емоційний і поведінковий. Когнітивний пов'язаний з отриманням нової інформації про себе, процес спілкування та психологію взаємин людей. Емоційний стосується «переживань» учасників від отриманої інформації, нових знань про себе та інших. Поведінковий проявляється в розширенні поведінкового репертуару, в пошуку і відпрацюванні нових адекватних форм поведінки через усвідомлення неефективності деяких звичних способів поведінки.

Розглядаючи тренінгові форми роботи, важливо підкреслити їх специфічні особливості: у тренінгу особлива увага приділяється формуванню навичок самоаналізу, рефлексії, саморозвитку особистості, а також емоційному досвіду учасників групи; учасники отримують необхідні психологічні знання; тренінг сприяє усвідомленню ними власних мотивів, потреб, прагнень, особливостей поведінки, емоційного реагування, а також ступінь їх адекватності та конструктивності, виявляє внутрішні психологічні проблеми і конфлікти; сприяє дослідженню учасниками різних сторін своєї особистості.

Отже, комунікативні навички військовослужбовців є однією із базових характеристик їх загальної професійної компетентності, оскільки опосередковують їх специфічну діяльність, в межах якої мають місце постійні контакти, взаємодія у чітко регламентованих умовах і, досить часто в екстремальних ситуаціях.

Список використаних джерел

1. Куб'як, Н., Шоліна, Т. Тренінги в соціальній роботі: теорія, організаційні засади, методика проведення. Чернівці: Чернівецький національний університет. 2017. 45 с.
2. Малахов В. Етика. Філософський енциклопедичний словник / гол. ред. В. І. Шинкарук. Київ, 2002. С. 204–206.
3. Радомський І. П. Використання соціально-психологічного тренінгу як засобу формування культури професійного спілкування у

курсантів ВНЗ МВС України. *Вісник Запорізького національного університету*. 2006. №1. С. 165-171.

4. Шалигіна Н. П. Комунікативна компетентність військових фахівців як психолого-педагогічна проблема. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Педагогічні науки*. 2013 Випуск 5. С.296-309.

УДК 159.9.072.4

Доценко Вікторія В'ячеславівна,

кандидат психологічних наук, доцент,

доцент кафедри педагогіки та психології факультету № 3

Харківського національного університету внутрішніх справ

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-7757-2793>;

Мілорадова Наталя Едуардівна,

доктор психологічних наук, професор,

професор кафедри педагогіки та психології, факультету №3

Харківський національний університет внутрішніх справ

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-0716-9736>

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану перед працівниками поліції постали нові виклики і додаткові повноваження: евакуація населення; розшук диверсантів і протидія мародерству, розмінування і вибухонебезпечні роботи, збирання біометричних даних осіб та багато інших. Коли кожен день працівника поліції насичений певними стресовими ситуаціями, які виходять за рамки звичного життя людини і становлять загрозу для її фізичного і психічного здоров'я, питання їх психологічної витривалості і стійкості набуває великого значення.

На сьогодні, в психології, у контексті впливу на людину несприятливих (екстремальних, стресових, травматичних) умов, використовують такі поняття як: психологічна стійкість, стресостійкість, резильєнтність, життєстійкість. Здається усі ці поняття про одне – як опанувати себе в складних умовах і подолати стресові ситуації. Проте, кожен автор виокремлює певні нюанси. Тому, спочатку спробуємо знайти відмінності і схожі риси в цих категоріях. А потім розглянемо особливості розвитку життєстійкості поліцейських (як представників екстремального виду професії) в умовах воєнного стану.

Психологічна стійкість – це [3]: здатність долати труднощі і зберігати стабільний рівень психологічної та фізичної діяльності в несприятливих ситуаціях та адаптуватися до несприятливих змін середовища; особистісний ресурс; процес адаптації в умовах стресових